

УДК 343.352

DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2\(31\).582](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2(31).582)**А. С. Ярошенко***orcid.org/0000-0001-7072-0589*

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

В. В. Лактіонова*orcid.org/0000-0001-5981-6563*

курсант факультету підготовки фахівців

для органів досудового розслідування

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

А. С. Буряк*orcid.org/0000-0003-0730-3736*

курсант факультету підготовки фахівців

для органів досудового розслідування

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЕФЕКТИВНІСТЬ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Сьогодні можна з упевненістю говорити про те, що корупція є однією з основних загроз стабільності у сучасному світі, а її наслідки згубні для суспільства і держави. Корупція не тільки завдає шкоди іміджу тієї чи іншої країни на міжнародній арені, а й підриває функціонування багатьох суспільних інститутів і є прямою загрозою демократії. Масштаби корупційних зловживань свідчать про необхідність об'єднання зусиль всіх інститутів держави і суспільства в боротьбі з цим явищем, а також проведення дієвої та цілеспрямованої антикорупційної державної політики.

Переглядаючи статистичні дані щодо рівня корупції, станом на 2018 р. було виявлено, що серед 180 країн світу Україна посіла 120 місце. Перші місця зайняли країни, в яких показник корупційності був найменшим. Прикладом цих країн є: Данія, Нова Зеландія, Фінляндія, Швеція та Швейцарія, які, у свою чергу, приділяють багато уваги зазначеному питанню та є доволі розвинутими та збагаченими країнами.

Питання протидії корупції досліджувалося відомими науковцями, серед яких Г.В. Оганян, О.Ф. Скакун, В.В. Галунько, І.В. Дмитрієнко, О.М. Костенко, М.І. Матузов, Н.М. Оніщенко, В.Д. Гвоздецький та ін. Проте з огляду на суттєві законодавчі зміни, створення в Україні цілого ряду державних органів, покликаних протидіяти корупції, це питання набуває додаткової актуальності та потребує подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз державної політики провідних країн світу у сфері запобігання корупції та надання рекомендацій щодо вдосконалення вітчизняної антикорупційної політики.

Під корупцією варто розуміти зловживання службовим становищем, зловживання повноваженнями, отримання неправомірної вигоди, комерційний підкуп або інше незаконне використання фізичною особою свого посадового становища всупереч законним інтересам суспільства і держави з метою отримання вигоди у вигляді грошей, цінностей, іншого майна або послуг майнового характеру, інших майнових прав для себе або для третіх осіб або незаконне надання такої вигоди зазначеній особі іншими фізичними особами. Зловживання може бути однією з форм корупції (формою злочинних діянь посадової особи або групи осіб), але не вичерпує всієї повноти визначення корупції.

Серед найбільш актуальних для нашої держави загроз фахівці у сфері безпеки виділяють високий рівень корупції, поєднання влади та бізнесу; незрілість і неефективність інститутів державної влади, неспроможність влади у країні забезпечити їх належну роботу на всіх рівнях [1, с. 10].

Нині Україна зазнає великих втрат внаслідок впливу корупційних схем. Корупція вважається проявом злочинного використання політичними діячами, службовими чи громадськими особами коштів із державного бюджету задля особистого збагачення. Внаслідок цього наша країна знаходиться на стадії регресу, оскільки корупція призупиняє розвиток і впровадження необхідних реформ. Незважаючи на те, що влада намагається перемогти корупцію, Україна сприймається на міжнародному рівні враженою цією проблемою країною.

В Україні є чинним Закон «Про запобігання корупції», який визначає організаційні та правові засади функціонування системи запобігання

корупції, зміст, порядок і правила застосування превентивних антикорупційних механізмів, а також порядок усунення наслідків корупційних правопорушень [2].

Необхідно зауважити, що абсолютно всі регіони України вражені корупцією. Саме з метою зниження цих показників владою було створено ряд державних установ, покликаних протидіяти корупції. Прийнято виділяти вісім таких органів, проте, на нашу думку, необхідно виділяти ще дев'ятий, а саме «уповноважений підрозділ із питань запобігання корупції в Національній поліції України». Їхня мета одна, проте дії трохи різняться.

До таких органів належать: Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Державне бюро розслідувань (ДБР), Вищий антикорупційний суд України (ВАСУ), Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА), Служба безпеки України (СБУ), Національна рада з питань антикорупційної політики при президентові України, Уповноважений підрозділ з питань запобігання корупції в Національній поліції України.

Стосовно питання притягнення винних осіб до відповідальності, то, як справедливо зазначає О.М. Костенко, оскільки основною задачею контролюючих органів стає виявлення більшої кількості порушень для покращення свого рейтингу в системі органів фінансового контролю, то за такого підходу до справи виникає низка небезпек: однією з яких є поверхневий підхід до питань [3, с. 121].

Проте щодо ефективності функціонування такої великої кількості державних органів залишаються питання. Чи не краще було б не створювати нові органи, а провести реформування та вдосконалити вже наявні? Таким чином, створюючи нові установи, які здійснюють нагляд за вже існуючими органами, ми можемо припустити наявність ситуацій, як виявлення фактів порушення антикорупційного законодавства серед працівників новоутворених органів [4; 5].

Нині існує необхідність у постійному вдосконаленні роботи органів державної влади шляхом системного моніторингу й аналізу їх роботи з метою виявлення випадків, коли певні функції є зайвими, спричиняють надмірну зарегульованість, що погіршує стан відповідного сектора економіки або ж, навпаки, недостатню врегульованість того чи іншого аспекту, а також щодо усунення суперечностей у питанні розподілу повноважень між різними суб'єктами регулювання [6, с. 100–103].

Взявши до уваги досвід Данії, яка протягом останніх декількох років посідала перше місце серед країн, найменш уражених корупцією, ми виявили ряд дій щодо зниження вказаної пробле-

ми в цій країні. По-перше, переважна більшість організацій дотримуються правил «абсолютної нетерпимості», яка несе в собі непридатність одержання неправомірної вигоди в межах приватної установи та в ході взаємодії з навколишніми партнерами. По-друге, в Данії присутнє колективне несхвалення цього явища, і не тільки серед чиновників, а й, навіть серед простих громадян. Таким чином, у країні існують нестандартні етичні кодекси, які стосуються честі та совісті чиновників, тобто проявляють відкритість і гласність нарівні уряду, а також у разі виникнення хоча б найменшої підозри щодо вчинення вказаного правопорушення особа може забути про омріяну професію. Але головною причиною є відображення всіх переміщень державних коштів відкрито та прозоро, тобто будь-які доходи чи витрати є відомими, причому приховати якісь відомості майже неможливо. Усі громадські організації чи спеціальні контрольно-наглядові органи працюють на засадах відкритості та прозорості, публікуючи дані щодо функціонування чи діяльності, фінансового стану компанії в мережі Інтернет. Також необхідно зауважити, що службові особи Данії користуються соціальними пільгами, такими як: одержання безоплатних медичних послуг, високого рівня освіченості, отримання соціальних гарантій, які значно знижують можливість корупційних дій тощо [7].

Проте, як показала правозастосовна практика, найбільш дієвим засобом став закон Данії про запобігання корупції, прийнятий 2002 р. Відповідно до нього представники уряду повинні щорічно публікувати дані щодо стану майна й особистих доходів. Окрім цього, з метою унеможливлення використання чиновниками службового становища в особистих цілях на них покладається обов'язок продажу власних акцій у зарубіжних організаціях. Також п. 20 конструкційного регламенту парламенту Данії закріплює, що кожний депутат уповноважений отримати дані щодо позицій будь-якого міністра з питань, які належать до їх компетенції. Внаслідок цього в діяльності парламенту постійно функціонують наради, за допомогою яких вирішуються проблеми щодо отримання неправомірної вигоди їх колегами. Тому, як висновок, варто зауважити, що Данія приділяє максимум уваги відверненню такого явища, як корупція.

Нова Зеландія ставиться до відвернення корупційних проявів як до національної ідеї та займає перші місця з найнижчими показниками корупції вже протягом тривалого часу. Принципи вказаної профілактики мають спільні риси із принципами, характерними Данії, – вони базуються на традиційних способах, відокремленні підприємництва і держсектору, прозорості роботи уповноважених державних установ, самостійності неупереджених засобів масової інформації. Також у Новій Зе-

ландії функціонує Відділ боротьби з вагомим шахрайством, який забезпечує протидію отриманню неправомірної вигоди [8].

Якщо попередні країни мають власні закони у сфері запобігання та протидії корупції, то Фінляндія його не має, як і не має спеціально визначених органів. У цій країні отримання неправомірної вигоди розглядається в загальному розумінні кримінальної злочинності та підпадає під дію Кримінального Кодексу, Законодавства про цивільну службу та ін. Контроль за додержанням засад антикорупційної політики реалізують звичайні, незмінні правоохоронні та судові установи. Проте вони є дійсно самостійними від політики та породжують довіру серед суспільства, внаслідок підзвітності та несення відповідного покарання у разі спричинення сумнівного діяння. Окрім цього, Фінляндія дотримується думки, що боротися з корупцією в межах власної країни без участі світового співтовариства неможливо і тому підписала ряд міжнародних угод:

- Конвенцію ЄС про боротьбу з корупцією (1997 р.);

- Угоду ОЕСР (Організації економічного співробітництва і розвитку) проти підкупу іноземних посадових осіб (підписання – у грудні 1998 р., ратифікація – у лютому 1999 р.);

- Договір Ради Європи про Кримінальний кодекс з боротьби з корупцією (підписання – у січні 1999 р., ратифікація – у жовтні 2002 р.);

- Конвенцію Ради Європи про цивільно-правову відповідальність за корупцію (підписана у червні 2000 р., ратифікована в жовтні 2001 р.);

- Угоду Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності (підписана у грудні 2000 р., ратифікована в лютому 2004 р.);

- Угоду ООН проти корупції (підписана у грудні 2003 р., прийнята в червні 2006 р.) [9, с. 151].

Як слушно зазначається у науковій літературі, сучасні загальносвітові процеси інтеграції та глобалізації вимагають ефективної економічної взаємодії як між окремими країнами, так і між юридичними особами різної національної належності, рух капіталів, товарів і послуг набуває інтернаціонального характеру [10, с. 215].

Говорячи про Швецію, слід зазначити, що вказана країна за рівнем корупції зазвичай займає 3–4 місце серед всіх країн світу. Заслуга вказаних показників полягає в існуванні «Інституту протидії отриманню неправомірної вигоди». Закон Швеції «Про запобігання корупції» має безліч доопрацювань, оскільки описує відповідні правила лише в абстрактних ознаках. Окрім цього, вказаний інститут надає юридичну позицію щодо питань, пов'язаних із корупційними проявами, та проводить семінари, що містять поради для ведення бізнесу та пояснюють, які дії слід виконувати, а які – ні [11].

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зробити такі висновки. По-перше, українське законодавство, на жаль, майже не містить правових засобів, спрямованих на усунення причин та умов, що призводять до виникнення корупційних ризиків. По-друге, одним із найважливіших напрямів удосконалення антикорупційного законодавства є запровадження соціологічних досліджень у всіх сферах економіки. Зазначені дії допоможуть стежити за поширенням корупції, аналізувати діяльність органів щодо протидії корупції, а також дозволити виявити проблемні сфери та недоліки правового регулювання.

Отже, для досягнення результатів у протидії корупції в сучасному світі необхідно використовувати не тільки заходи залякування, а й створити такі умови в суспільстві, щоб корупція була чужа суспільним нормам життєвого укладу. Державна політика у сфері боротьби з корупцією повинна включати заходи державного, політичного, економічного і соціального характеру, тоді як соціальний контроль необхідний для всієї системи державного управління з боку громадянського суспільства.

Література

1. Резворович К.Р., Юнін О.С., Круглова О.О. та ін. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти : навчальний посібник. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2019. 195 с.

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 19.06.2020).

3. Костенко О.М. Проблемні питання здійснення моніторингу публічних закупівель Державною аудиторською службою України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 119–124.

4. Задорожний С.А. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. Івано-Франківськ, 2017. 20 с. URL: https://nung.edu.ua/files/attachments/zadorozhnyy_aref.pdf (дата звернення: 19.06.2020).

5. Мовчан А.В. Актуальні проблеми протидії корупції в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 116–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vks_2017_1_16 (дата звернення: 19.06.2020).

6. Ярошенко А.С. Світовий досвід та перспективні напрями реформування адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та розсадництва в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 5. С. 100–103.

7. Як борються з корупцією в різних країнах світу. URL: https://antikor.com.ua/articles/76912-jak_borjutsja_z_koruptsijeju_v_riznih_krajinah_svitu (дата звернення: 19.06.2020).

8. Як долають корупцію в різних країнах світу (Нова Зеландія). URL: <https://www.ukrop.party/uk/news/central/8332-yak-dolayut-koruptsiyu-v-riznikh-krayinakh-svitu> (дата звернення: 19.06.2020).

9. Пархоменко-Кучевіл О.І. Досвід формування антикорупційних інституцій у Фінляндії досвід для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2019. С. 150–153.

10. Ярошенко А.С., Костенко О.М. Адаптація законодавства України до *acquis communautaire* у сфері публічних закупівель. *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 8 червня 2018 р.). Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 215–217. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Kiev-2018-56800849.pdf (дата звернення: 19.06.2020).

11. Как в Швеции борются с коррупцией. URL: <https://ru.sweden.se/ljudi/provesti-chertu-kak-v-shvecii-boryutsya-s-korrupciej/> (дата звернення: 19.06.2020).

Анотація

Ярошенко А. С., Лактіонова В. В., Буряк А. С. Ефективність антикорупційної політики: позитивний досвід зарубіжних країн. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню позитивного досвіду зарубіжних країн щодо запровадження ефективної антикорупційної політики. Зазначається, що нині під корупцією варто розуміти зловживання службовим становищем, зловживання повноваженнями, отримання неправомірної вигоди, комерційний підкуп або інше незаконне використання фізичною особою свого посадового становища всупереч законним інтересам суспільства і держави з метою отримання вигоди у вигляді грошей, цінностей, іншого майна або послуг майнового характеру, інших майнових прав для себе або для третіх осіб або незаконне надання такої вигоди зазначеній особі іншими фізичними особами. Зловживання може бути однією з форм корупції (формою злочинних діянь посадової особи або групи осіб), але не вичерпує всієї повноти визначення корупції. Акцентується увага на тому, що всі регіони України вражені корупцією. Саме з метою зниження цих показників владою було створено ряд державних установ, покликаних протидіяти корупції. Прийнято виділяти вісім таких органів, проте, на нашу думку, необхідно виділяти ще дев'ятий, а саме «уповноважений підрозділ із питань запобігання корупції в Національній поліції України».

Автори доходять висновку, що українське законодавство, на жаль, майже не містить правових засобів, спрямованих на усунення причин та умов, що призводять до виникнення корупційних ризиків. Також одним із найважливіших напрямів удосконалення антикорупційного законодавства є запровадження соціологічних досліджень у всіх сферах економіки.

Зазначені дії допоможуть стежити за поширенням корупції, аналізувати діяльність органів щодо протидії корупції, а також виявити проблемні сфери та недоліки правового регулювання. Отже, для досягнення результатів у протидії корупції в сучасному світі необхідно використовувати не тільки заходи залякування, а й створити такі умови в суспільстві, щоб корупція була чужа суспільним нормам.

Ключові слова: неправомірнавигода, корупція, антикорупційне законодавство, система протидії корупції.

Summary

Yaroshenko A. S., Laktionova V. V., Buryak A. S. Effectiveness of anti-corruption policy: positive experience of foreign countries. – Article.

The article is devoted to the study of the positive experience of foreign countries in implementing an effective anti-corruption policy. It is noted that at present, corruption should be understood as abuse of office, abuse of authority, obtaining illegal benefits, commercial bribery, or other illegal use by an individual of their official position contrary to the legitimate interests of society and the state in order to obtain benefits in the form of money, valuables, other property or services of a property nature, other property rights for themselves or for third parties, or illegal provision of such benefits to the specified person by other individuals. Abuse may be a form of corruption (a form of criminal acts by an official or group of persons), but it does not exhaust the full definition of corruption. Attention is focused on the fact that all regions of Ukraine are affected by corruption. It is with the aim of reducing these indicators that the government has created a number of state institutions designed to combat corruption. It is accepted to allocate eight such bodies, however, in our opinion, it is necessary to allocate another ninth, namely “authorized division for prevention of corruption in the National police of Ukraine”.

As a result of the research, the authors come to the conclusion that the Ukrainian legislation, unfortunately, contains almost no legal means that are aimed at eliminating the causes and conditions that lead to the emergence of corruption risks. Also, one of the most important areas for improving anti-corruption legislation is the introduction of sociological research in all areas of the economy. These actions will help to monitor the spread of corruption, analyze the activities of anti-corruption bodies, and identify problematic areas and shortcomings of legal regulation. Therefore, to achieve results in countering corruption in the modern world, it is necessary to use not only deterrence measures, but also to create such conditions in society that corruption is alien to the social norms of life.

Key words: illegal profit, corruption, anti-corruption legislation, anti-corruption system.